

Fundusze Europejskie
Program Regionalny

URZĄD MARSZAŁKOWSKI
WOJEWÓDZTWA POMORSKIEGO

Unia Europejska
Europejskie Fundusze
Strukturalne i Inwestycyjne

Załącznik nr 16 do Zasad wdrażania RPO WP 2014-2020

Wytyczne w zakresie realizacji projektów w ramach Osi Priorytetowej 6 Integracja Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Pomorskiego na lata 2014-2020

Gdańsk,

czerwiec 2015 r.

SPIS TREŚCI

WSTĘP	3
1. OGÓLNE ZASADY REALIZACJI PROJEKTÓW W RAMACH OSI PRIORYTETOWEJ 6	3
1.1. KRYTERIUM EFEKTYWNOŚCI SPOŁECZNO - ZATRUDNIENIOWEJ.....	4
2. ZASADY REALIZACJI PROJEKTÓW W RAMACH DZIAŁANIA 6.1 AKTYWNA INTEGRACJA	8
2.1. USŁUGI AKTYWNEJ INTEGRACJI	8
2.2. ZINDYWIDUALIZOWANE WSPARCIE.....	9
2.3. PROJEKTY OŚRODKÓW POMOCY SPOŁECZNEJ I POWIATOWYCH CENTRÓW POMOCY RODZINIE (OPS i PCPR)	10
2.4. ORGANIZACJA STAŻY I PRAKTYK ZAWODOWYCH ORAZ ZAJĘĆ REINTEGRACJI ZAWODOWEJ W RAMACH PROJEKTÓW	12
2.5. ORGANIZACJA SZKOLEŃ I KURSÓW W RAMACH PROJEKTÓW	14
3. ZASADY REALIZACJI PROJEKTÓW W RAMACH DZIAŁANIA 6.2 USŁUGI SPOŁECZNE	15
3.1. OGÓLNE WARUNKI WSPARCIA ROZWOJU USŁUG SPOŁECZNYCH	15
3.2. USŁUGI OPIEKUŃCZE I ASYSTENCKIE.....	16
3.3. USŁUGI WSPARCIA RODZINY I PIECZY ZASTĘPCZEJ	18
4. ZASADY REALIZACJI PROJEKTÓW W RAMACH DZIAŁANIA 6.3 PODMIOTY EKONOMII SPOŁECZNEJ.....	19
4.1. PODMIOTY REALIZUJĄCE PROJEKTY.....	19
4.2. TWORZENIE MIEJSC PRACY W PRZEDSIĘBIORSTWACH SPOŁECZNYCH	20

WSTĘP

Wytyczne zostały wydane na podstawie art. 7 ustawy z dnia 11 lipca 2014 roku o zasadach realizacji programów w zakresie polityki spójności finansowanych w perspektywie 2014-2020 (Dz.U. z 2014 poz. 1146), zwaną dalej „ustawą wdrożeniową”.

1. OGÓLNE ZASADY REALIZACJI PROJEKTÓW W RAMACH OSI PRIORYTETOWEJ 6

1. Wsparciem w ramach Osi mogą być objęte:
 - a) osoby lub rodziny zagrożone ubóstwem lub wykluczeniem społecznym¹ oraz ich otoczenie (jedynie w przypadku gdy jest to niezbędne dla skutecznego wsparcia osób lub rodzin zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym),
 - b) podmioty ekonomii społecznej²/przedsiębiorstwa społeczne, podmioty, o których mowa w art. 4 ust.2 pkt 2 i 3 ustawy o spółdzielniach socjalnych oraz osoby fizyczne (w szczególności zagrożone ubóstwem lub wykluczeniem społecznym) w ramach Poddziałania 6.3.1 Podmioty ekonomii społecznej- mechanizm ZIT oraz Poddziałania 6.3.2 Podmioty ekonomii społecznej,
 - c) Ośrodki Wsparcia Ekonomii Społecznej, jednostki samorządu terytorialnego i ich jednostki organizacyjne oraz podmioty ekonomii społecznej/przedsiębiorstwa społeczne w ramach Poddziałania 6.3.3 Koordynacja rozwoju sektora ekonomii społecznej.
2. Preferowane do wsparcia są osoby:
 - a) doświadczające wielokrotnego wykluczenia społecznego, czyli wykluczenia z powodu więcej niż jednej z przesłanek, o których mowa w definicji osób lub rodzin zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym,
 - b) o znacznym lub umiarkowanym stopniu niepełnosprawności,
 - c) z niepełnosprawnościami sprzężonymi, z niepełnosprawnością intelektualną oraz osoby z zaburzeniami psychicznymi.
3. Wsparcie w ramach Osi jest komplementarne z Programem Operacyjnym Pomoc Żywnościowa 2014-2020, zwanym dalej „PO PŻ”, współfinansowanym ze środków Europejskiego Funduszu Pomocy Najbardziej Potrzebującym zgodnie z rozporządzeniem Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 223/2014 z dnia 11 marca 2014 r. w sprawie Europejskiego Funduszu Pomocy Najbardziej Potrzebującym (Dz. Urz. UE L 72 z 12.03.2014, str. 1) oraz ustawy z dnia 12 marca 2004 r. *o pomocy społecznej*. W związku z tym:
 - a) preferowane do objęcia wsparciem są osoby lub rodziny korzystające z PO PŻ, jednakże zakres wsparcia dla tych osób lub rodzin nie może powielać działań, które dana osoba lub rodzina otrzymała lub otrzymuje z PO PŻ w ramach działań towarzyszących, o których mowa w PO PŻ;
 - b) beneficjent w umowie o dofinansowanie projektu zostaje zobowiązany do poinformowania właściwych terytorialnie ośrodków pomocy społecznej oraz organizacji partnerskich regionalnych i lokalnych, o których mowa w PO PŻ, o prowadzonej rekrutacji do projektów realizowanych w ramach Działania 6.1 *Aktywna Integracja* i 6.2 *Usługi społeczne*, a także do

¹ Zgodnie z definicją zawartą w Wykazie stosowanych pojęć w Szczegółowym Opisie Osi Priorytetowych RPO WP na lata 2014-2020.

² Jak wyżej.

niepowielania wsparcia, które osoba lub rodzina zagrożona ubóstwem lub wykluczeniem społecznym uzyskuje w ramach działań towarzyszących w PO PŻ.

4. W celu zapewnienia demarkacji pomiędzy Osiami Priorytetowymi 5 a 6 w zakresie wsparcia osób bezrobotnych, wsparcie w ramach Osi 6 kierowane jest do osób, wobec których zastosowanie wyłącznie instrumentów i usług rynku pracy jest niewystarczające i istnieje konieczność zastosowania w pierwszej kolejności instrumentów aktywnej integracji o charakterze społecznym, w tym do osób zakwalifikowanych do III profilu pomocy i skierowanych do objęcia Programem Aktywizacja i Integracja w oparciu o ustawę z dnia 20 kwietnia 2004 r. *o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy* (Dz. U. z 2013 r. poz. 647, z późn. zm.).
5. W celu zapewnienia skoordynowanej i komplementarnej realizacji projektów na poziomie lokalnym wskazana jest realizacja projektów w partnerstwie, w szczególności w partnerstwie jednostek samorządu terytorialnego z jednostkami spoza sektora finansów publicznych, w szczególności z organizacjami pozarządowymi lub podmiotami ekonomii społecznej. Natomiast w sytuacji, gdy projekt jest realizowany wyłącznie przez sektor publiczny, część zadań w ramach takiego projektu jest zlecana jednostkom spoza sektora finansów publicznych, w szczególności podmiotom ekonomii społecznej na zasadach określonych w ustawie z dnia 24 kwietnia 2003 r. *o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie*.
6. Możliwe jest zastosowanie w ramach projektów skutecznych i efektywnych rozwiązań, instrumentów, narzędzi i metod pracy wypracowanych w ramach projektów innowacyjnych Programu Inicjatywy Wspólnotowej EQUAL, Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki.
7. W odniesieniu do projektów przewidujących bezpośrednie wsparcie dla osób lub rodzin zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym w ramach Działania 6.1 *Aktywna Integracja* oraz Działania 6.2 *Usługi społeczne* stosowane są kryteria wyboru projektów dotyczące efektywności społeczno-zatrudnieniowej. W celu weryfikacji spełnienia tych kryteriów beneficjenci zostają zobowiązani w umowie o dofinansowanie projektu do przedstawienia informacji niezbędnych do ich weryfikacji.

1.1. KRYTERIUM EFEKTYWNOŚCI SPOŁECZNO - ZATRUDNIENIOWEJ

Efektywność społeczno-zatrudnieniowa

1. Efektywność społeczno-zatrudnieniowa pokazuje efekty reintegracji uczestników projektu osiągnięte w wyniku realizacji ścieżki udziału w projekcie.
2. Efektywność społeczno-zatrudnieniowa mierzy efekt realizacji projektu względem uczestników projektu w dwóch wymiarach ich funkcjonowania:
 - a) w wymiarze społecznym,
 - b) w wymiarze zatrudnieniowym.
3. Efektywność społeczno-zatrudnieniowa jest mierzona wśród uczestników projektu względem ich sytuacji w momencie rozpoczęcia udziału w projekcie, a więc w odniesieniu do stopnia wykluczenia społecznego uczestników projektu w momencie rozpoczęcia udziału w projekcie.
4. Beneficjent zostanie zobowiązany w umowie o dofinansowanie projektu do zobligowania uczestników projektu, na etapie rekrutacji do projektu, do dostarczenia dokumentów potwierdzających osiągnięcie wskaźnika efektywności społeczno-zatrudnieniowej w wymiarze społecznym lub zatrudnieniowym.
5. W odniesieniu do osób:

- a) będących w pieczy zastępczej i opuszczających tę pieczę, o których mowa w ustawie z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (dotyczy Działania 6.2),
 - b) nieletnich, wobec których zastosowano środki zapobiegania i zwalczania demoralizacji i przestępczości zgodnie z *ustawą z dnia 26 października 1982 r. o postępowaniu w sprawach nieletnich*,
 - c) przebywających w młodzieżowych ośrodkach wychowawczych i młodzieżowych ośrodkach socjoterapii, o których mowa w *ustawie z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty* - do których są kierowane usługi aktywnej integracji nie ma obowiązku stosowania kryteriów efektywności społeczno-zatrudnieniowej.
6. Efektywność społeczno-zatrudnieniowa jest mierzona:
- a) wśród uczestników projektu względem ich sytuacji w momencie rozpoczęcia udziału w projekcie rozumianego jako udział w pierwszej formie wsparcia w projekcie,
 - b) wśród uczestników projektu, którzy zakończyli udział w projekcie (za zakończenie udziału w projekcie należy uznać zakończenie uczestnictwa w formie lub formach wsparcia realizowanych w ramach projektu zgodnie ze ścieżką udziału w projekcie), przy czym zakończenie udziału w projekcie z powodu podjęcia zatrudnienia wcześniej niż uprzednio było to planowane można uznać za zakończenie udziału w projekcie zgodnie z zaplanowaną ścieżką udziału w projekcie,
 - c) w stosunku do łącznej liczby uczestników projektu, którzy zakończyli udział w projekcie zgodnie ze ścieżką udziału w projekcie.
7. Informacja o wykonaniu wskaźnika efektywności społeczno-zatrudnieniowej w obu wyżej wymienionych wymiarach w ramach danego projektu przekazywana jest przez beneficjenta wraz z każdym wnioskiem o płatność (narastająco na koniec okresu sprawozdawczego). Wzory informacji o wykonaniu wskaźnika efektywności społeczno-zatrudnieniowej w wymiarze zatrudnieniowym oraz informacji o wykonaniu wskaźnika efektywności społeczno-zatrudnieniowej stanowią odpowiednio załączniki nr 6 i 7 do Umowy o dofinansowanie projektu EFS, która stanowi załącznik nr 8.2 do Zasad wdrażania RPO WP na lata 2014-2020.
- Wartość wskaźnika od początku realizacji projektu należy podać we wniosku o płatność końcową.
- W związku z pomiarem wskaźnika w okresie do trzech miesięcy następujących po dniu, w którym uczestnik zakończył udział w projekcie, w przypadku osób, które zakończyły udział w projekcie w końcowym okresie jego realizacji, beneficjent jest zobowiązany do przekazania ostatecznych danych na temat realizacji wskaźnika efektywności społeczno-zatrudnieniowej nie później niż po upływie 100 dni od zakończenia realizacji projektu.

Pomiar wskaźnika efektywności społeczno-zatrudnieniowej w wymiarze społecznym

1. Efektywność społeczno-zatrudnieniowa w wymiarze społecznym oznacza odsetek uczestników projektu, którzy po zakończeniu udziału w projekcie:
 - a) dokonali postępu w procesie aktywizacji społeczno-zatrudnieniowej i zmniejszenia dystansu do zatrudnienia, przy czym postęp powinien być rozumiany w szczególności jako:
 - i. rozpoczęcie nauki,
 - ii. wzmocnienie motywacji do pracy po projekcie,
 - iii. zwiększenie pewności siebie i własnych umiejętności,
 - iv. poprawa umiejętności rozwiązywania pojawiających się problemów,
 - v. podjęcie wolontariatu,

- vi. poprawa stanu zdrowia,
- vii. ograniczenie nałogów,
- viii. doświadczenie widocznej poprawy w funkcjonowaniu (w przypadku osób z niepełnosprawnościami),

lub

- b) podjęli dalszą aktywizację w formie, która:
 - i. obrazuje postęp w procesie aktywizacji społecznej i zmniejsza dystans do zatrudnienia,
 - ii. nie jest tożsama z formą aktywizacji, którą uczestnik projektu otrzymywał przed projektem,
 - iii. nie jest tożsama z formą aktywizacji, którą uczestnik projektu otrzymywał w ramach projektu, chyba że nie jest ona finansowana ze środków EFS i że stanowi postęp w stosunku do sytuacji uczestnika projektu w momencie rozpoczęcia udziału w projekcie.

2. Wskaźnik efektywności społeczno-zatrudnieniowej w wymiarze społecznym jest mierzony **w terminie do trzech miesięcy** od zakończenia udziału uczestnika w projekcie.
3. Potwierdzenie osiągnięcia wskaźnika efektywności społeczno-zatrudnieniowej w wymiarze społecznym następuje na podstawie dokumentów potwierdzających postęp w procesie aktywizacji społeczno-zawodowej i zmniejszenie dystansu do zatrudnienia lub udział w dalszej aktywizacji społecznej, społeczno-zawodowej lub zawodowej, np.:
 - a) opinia psychologa lub pracownika socjalnego,
 - b) zaświadczenie o rejestracji w powiatowym urzędzie pracy (PUP),
 - c) zaświadczenie o udziale w Klubie Integracji Społecznej (KIS),
 - d) kopia indywidualnego programu zatrudnienia socjalnego realizowanego w Centrum Integracji Społecznej (CIS).

Pomiar wskaźnika efektywności społeczno-zatrudnieniowej w wymiarze zatrudnieniowym

1. Efektywność społeczno-zatrudnieniowa w wymiarze zatrudnieniowym oznacza odsetek uczestników projektu, którzy po zakończeniu udziału w projekcie zgodnie ze ścieżką udziału w projekcie podjęli zatrudnienie.
2. W umowie o dofinansowanie projektu beneficjent zostanie zobowiązany do pomiaru wskaźnika efektywności społeczno-zatrudnieniowej w wymiarze zatrudnieniowym oraz do przedstawienia w trakcie rozliczania projektu informacji niezbędnych do weryfikacji tego kryterium, zgodnie z następującymi warunkami³:
 - a) efektywność społeczno-zatrudnieniowa w wymiarze zatrudnieniowym jest mierzona wśród uczestników projektu, którzy w momencie rozpoczęcia udziału w projekcie byli osobami bezrobotnymi lub osobami biernymi zawodowo,
 - b) zakończenie udziału w projekcie to zakończenie uczestnictwa w formie lub formach wsparcia realizowanych zgodnie ze ścieżką udziału w projekcie (w przypadku projektów, których celem jest podjęcie zatrudnienia, zakończenie udziału w projekcie z powodu

³ Sposób pomiaru efektywności społeczno-zatrudnieniowej w wymiarze zatrudnieniowym może ulec zmianie po zatwierdzeniu Wytycznych MIR w zakresie realizacji przedsięwzięć z udziałem środków Europejskiego Funduszu Społecznego w obszarze rynku pracy na lata 2014-2020.

- podjęcia pracy wcześniej, niż uprzednio było to planowane, należy uznać za zakończenie udziału w projekcie zgodnie z zaplanowaną ścieżką),
- c) zatrudnienie to podjęcie pracy w oparciu o:
 - i. stosunek pracy,
 - ii. stosunek cywilnoprawny,
 - iii. samozatrudnienie,
 - d) efektywność społeczno-zatrudnieniowa w wymiarze zatrudnieniowym w przypadku **stosunku pracy** należy uznać za spełnioną jeżeli uczestnik projektu zostanie zatrudniony na nieprzerwany okres **co najmniej trzech miesięcy i przynajmniej na ¼ etatu**. Istotna jest data rozpoczęcia pracy (nawiązania stosunku pracy) wskazana w dokumencie stanowiącym podstawę nawiązania stosunku pracy. Co do zasady powinna to być jedna umowa (lub inny dokument będący podstawą nawiązania stosunku pracy) zawarta w związku z nawiązaniem stosunku pracy na minimum trzy miesiące i przynajmniej na ¼ etatu. Niemniej, dopuszcza się również sytuacje, w których uczestnik udokumentuje fakt podjęcia pracy na podstawie kilku umów (lub innych dokumentów stanowiących podstawę do nawiązania stosunku pracy), pod warunkiem potwierdzenia zatrudnienia na łączny okres trzech miesięcy,
 - e) w przypadku, gdy uczestnik projektu rozpoczął realizację zadań na podstawie **umowy cywilnoprawnej**, warunkiem uwzględnienia takiej osoby w liczbie uczestników projektu, którzy podjęli zatrudnienie po zakończeniu wsparcia jest spełnienie dwóch przesłanek:
 - i. umowa cywilnoprawna jest zawarta na okres **minimum trzech miesięcy** oraz wartość umowy jest **równa lub wyższa od trzykrotności minimalnego wynagrodzenia** za pracę ustalanego na podstawie przepisów o minimalnym wynagrodzeniu za pracę,
 - ii. w przypadku umowy o dzieło, w której nie określono czasu trwania umowy, wartość umowy musi być **równa lub wyższa od trzykrotności minimalnego wynagrodzenia** za pracę ustalanego na podstawie przepisów o minimalnym wynagrodzeniu za pracę,
 - f) warunkiem uwzględnienia uczestnika projektu, który po zakończeniu udziału w projekcie podjął działalność gospodarczą w liczbie osób pracujących jest dostarczenie dokumentu potwierdzającego fakt prowadzenia działalności gospodarczej przez okres **minimum trzech miesięcy** następujących po dacie zakończenia udziału w projekcie. W przypadku podjęcia samozatrudnienia należy brać pod uwagę datę rozpoczęcia działalności gospodarczej, nie zaś sam moment dokonania rejestracji firmy,
 - g) z kryterium efektywności społeczno-zatrudnieniowej są wyłączone osoby, które podjęły samozatrudnienie, w wyniku otrzymania w ramach projektu współfinansowanego z EFS zwrotnych lub bezzwrotnych środków na podjęcie działalności gospodarczej. Oznacza to, iż kryterium należy mierzyć w stosunku do wszystkich uczestników, którzy zakończyli udział w projekcie z wyjątkiem osób, które otrzymały środki na podjęcie działalności gospodarczej ze środków EFS,
 - h) zatrudnienie subsydiowane jest uwzględniane w kryterium efektywności społeczno-zatrudnieniowej w wymiarze zatrudnieniowym pod warunkiem realizacji tej formy wsparcia poza projektami współfinansowanymi ze środków EFS. W liczbie pracujących nie uwzględnia się zatem osoby, która została zatrudniona (zatrudnienie subsydiowane) w ramach projektu współfinansowanego z EFS,
 - i) przy pomiarze wskaźnika efektywności w wymiarze społeczno-zatrudnieniowym uwzględnia się osoby, które uzyskały zatrudnienie w wyniku wsparcia dotacyjnego w ramach Poddziałania 6.3.1 *Podmioty ekonomii społecznej - mechanizm ZIT* lub Poddziałania 6.3.2 *Podmioty ekonomii społecznej* RPO WP 2014-2020,

- j) w celu potwierdzenia podjęcia zatrudnienia jest wystarczające dostarczenie przez uczestnika projektu dokumentów potwierdzających podjęcie pracy lub samozatrudnienia, np.:
- i. kopia umowy o pracę,
 - ii. kopia umowy cywilnoprawnej,
 - iii. zaświadczenie z zakładu pracy o zatrudnieniu,
 - iv. zaświadczenie potwierdzające prowadzenie działalności gospodarczej przez okres co najmniej trzech miesięcy,
 - v. zaświadczenie PUP o wyrejestrowaniu z rejestru bezrobotnych z powodu podjęcia pracy,
 - vi. przy czym beneficjent zobowiązuje uczestników projektu do dostarczenia dokumentów potwierdzających zatrudnienie po zakończeniu udziału w projekcie - o ile uczestnik ten podejmie zatrudnienie.
3. Wskaźnik efektywności społeczno-zatrudnieniowej w wymiarze zatrudnieniowym jest mierzony **w terminie do trzech miesięcy** od zakończenia udziału uczestnika w projekcie.

2. ZASADY REALIZACJI PROJEKTÓW W RAMACH DZIAŁANIA 6.1 AKTYWNA INTEGRACJA

2.1. USŁUGI AKTYWNEJ INTEGRACJI

1. Celem aktywnej integracji osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym jest przywrócenie możliwości lub zdolności uzyskania zatrudnienia lub innej formy aktywności społecznej, rozwinięcie lub wzmocnienie samodzielności życiowej i społecznej oraz zapobieganie procesom ubóstwa, marginalizacji i wykluczenia społecznego.
2. Wsparcie osób, rodzin, środowisk lub lokalnych społeczności zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym odbywa się z wykorzystaniem usług aktywnej integracji o charakterze:
 - a) społecznym, których celem jest nabycie, przywrócenie lub wzmocnienie kompetencji społecznych, zaradności, samodzielności i aktywności społecznej, obejmujących m.in.:
 - i. poradnictwo psychologiczne lub psychospołeczne,
 - ii. warsztaty terapeutyczne kształtujące umiejętności osobiste,
 - iii. poradnictwo prawne i obywatelskie,
 - iv. wsparcie środowiskowe (np.: animacja pracy, asysta, streetworking),
 - v. pracę socjalną w przypadku projektów realizowanych przez jednostki organizacyjne pomocy społecznej;
 - b) zawodowym, których celem jest pomoc w podjęciu decyzji dotyczącej wyboru lub zmiany zawodu, wyposażenie w kompetencje i kwalifikacje zawodowe oraz umiejętności pożądane na rynku pracy, obejmujących m.in.:
 - i. kursy, szkolenia,
 - ii. poradnictwo zawodowe,
 - iii. pośrednictwo pracy,
 - iv. staże,
 - v. zajęcia reintegracji zawodowej u pracodawców,
 - vi. subsydium zatrudnienia,
 - vii. usługi, w tym asystenckie pomagające uzyskać lub utrzymać zatrudnienie w szczególności w początkowym okresie zatrudnienia;

- c) edukacyjnym, których celem jest wzrost poziomu wykształcenia lub jego dostosowanie do potrzeb rynku pracy, obejmujących m.in.:
 - i. skierowanie i sfinansowanie zajęć szkolnych, związanych z uzupełnieniem wykształcenia na poziomie podstawowym, gimnazjalnym, ponadgimnazjalnym lub policealnym oraz kosztów z nimi związanych,
 - ii. zajęcia ukierunkowane na rozwój zainteresowań i aspiracji edukacyjnych,
 - iii. usługi wspierające aktywizację edukacyjną (np. poprzez brokera edukacyjnego⁴).
3. W ramach usług aktywnej integracji o charakterze społecznym można realizować także usługi terapeutyczne o charakterze zdrowotnym, m.in.: psychoterapia, terapia uzależnień oraz usługi aktywnej integracji o charakterze zdrowotnym w zakresie niezbędnym do włączenia społecznego osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym.
4. Wsparcie w postaci usług aktywnej integracji jest adresowane do:
 - a) osób lub rodzin zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym,
 - b) środowisk zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym, w tym do lokalnych społeczności na obszarach zdegradowanych objętych rewitalizacją, w szczególności poprzez animację lokalną oraz organizowanie społeczności lokalnej.
5. Usługi reintegracji społecznej i zawodowej realizowane przez CIS i KIS są uznawane za kompleksową usługę aktywnej integracji, obejmującą integrację społeczną i zawodową.
6. Beneficjent zostanie zobowiązany w umowie o dofinansowanie projektu do zachowania trwałości utworzonych w ramach projektu podmiotów (CIS/KIS) po zakończeniu realizacji projektu co najmniej przez okres odpowiadający okresowi realizacji projektu.

IZ RPO WP weryfikuje spełnienie warunku trwałości po upływie okresu wskazanego w umowie o dofinansowanie projektu.
7. W ramach aktywnej integracji nie są finansowane turnusy rehabilitacyjne, o których mowa w ustawie z dnia 27 sierpnia 1997 r. *o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych*. Kwota przeznaczona na turnus rehabilitacyjny aktywizowanej osoby z niepełnosprawnością może być jednak uznana za wkład własny do projektu.

2.2. ZINDYWIDUALIZOWANE WSPARCIE

1. Proces wsparcia osób i rodzin zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym odbywa się w oparciu o **ścieżkę reintegracji**, stworzoną indywidualnie dla każdej osoby, rodziny, z uwzględnieniem diagnozy sytuacji problemowej, zasobów, potencjału, predyspozycji, potrzeb. Ścieżka reintegracji to najczęściej długotrwały proces reintegracji osób lub rodzin zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym i wyprowadzania tych osób z ubóstwa lub wykluczenia społecznego za pomocą zestawu kompleksowych i zindywidualizowanych form wsparcia, pozwalających na reintegrację tych osób lub rodzin. Ścieżka reintegracji może być realizowana w ramach jednego projektu (ścieżka udziału w projekcie) lub – ze względu na złożoność problemów i potrzeb danej osoby lub rodziny – wykraczać poza ramy jednego projektu i być kontynuowana w innym projekcie lub pozaprojektowo. Może być realizowana przez jedną lub kilka instytucji, zazwyczaj w sposób sekwencyjny.

⁴ Broker edukacyjny - pośrednik między klientem a rynkiem szkoleniowym. Doradca edukacyjny dobiera kierunek, rodzaj, poziom szkolenia, konfrontując je z potrzebami rynku uwzględniając przy tym certyfikacje, koszty szkolenia i indywidualne możliwości psychofizyczne i ekonomiczne klienta.

2. Działania w zakresie aktywizacji zawodowej nie mogą stanowić pierwszego elementu realizacji ścieżki reintegracji, zaś działania w zakresie aktywizacji edukacyjnej muszą być powiązane z działaniami w zakresie aktywizacji zawodowej.
3. W odniesieniu do osób, których ścieżka reintegracji zakłada utworzenie przedsiębiorstwa społecznego lub zatrudnienie w takim przedsiębiorstwie, wsparcie jest kontynuowane w ramach Poddziałania 6.3.1 *Podmioty ekonomii społecznej - mechanizm ZIT* lub Poddziałania 6.3.2 *Podmioty ekonomii społecznej* RPO WP 2014 - 2020.
4. W ramach ścieżki reintegracji, obok usług aktywnej integracji, mogą być realizowane usługi społeczne, jeżeli jest to niezbędne dla zapewnienia indywidualizacji i kompleksowości wsparcia dla konkretnej osoby, rodziny, środowiska czy lokalnej społeczności i przyczynia się do realizacji celów aktywnej integracji, o których mowa w Podrozdziale 2.1 pkt 1, przy czym wsparcie jest skoncentrowane na osobie i jej potrzebach, a nie na rozwijaniu usług.
5. Możliwa jest realizacja kompleksowych projektów obejmujących zarówno aktywizację społeczno-zawodową osób z niepełnosprawnościami, jak również działania wspierające pracodawców w tworzeniu miejsc pracy dla osób z niepełnosprawnościami, w szczególności poprzez wyposażenie lub doposażenie stanowiska pracy na potrzeby zatrudnienia osób z niepełnosprawnością, dostosowanie stanowiska pracy do potrzeb osób z niepełnosprawnościami.

2.3. PROJEKTY OŚRODKÓW POMOCY SPOŁECZNEJ I POWIATOWYCH CENTRÓW POMOCY RODZINIE (OPS i PCPR)

1. OPS i PCPR, w ramach realizowanych projektów wykorzystują:
 - a) kontrakt socjalny lub indywidualne programy, o których mowa w ustawie z dnia 12 marca 2004 r. o *pomocy społecznej*,
 - b) programów aktywności lokalnej w formie lokalnych programów pomocy społecznej, o których mowa w art. 110 ust. 10 oraz art. 112 ust. 13 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o *pomocy społecznej*.
2. Obowiązkowym elementem kontraktów socjalnych, indywidualnych programów oraz programów aktywności lokalnej, o których mowa w pkt. 1, są usługi aktywnej integracji.
3. W przypadku wsparcia osób bezrobotnych w ramach projektów OPS i PCPR, wsparciem są obejmowane osoby bezrobotne, które korzystają z pomocy społecznej lub bezrobotne zakwalifikowane do III profilu pomocy zgodnie z ustawą z dnia 20 kwietnia 2004 r. o *promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy*. W przypadku wsparcia osób bezrobotnych zakwalifikowanych do III profilu pomocy wsparcie jest realizowane na podstawie Programu Aktywizacja i Integracja, o którym mowa w ww. ustawie.
4. Przy ustalaniu liczby osób z niepełnosprawnościami obligatoryjnie biorących udział w projekcie, należy uwzględnić wyłącznie osoby z niepełnosprawnościami w wieku aktywności zawodowej będące w dniu sporządzenia wniosku o dofinansowanie klientami OPS/PCPR w stosunku do ogólnej liczby wszystkich klientów danego OPS/PCPR w wieku aktywności zawodowej.
5. Kontrakty socjalne są realizowane poprzez usługi aktywnej integracji, w tym pracę socjalną z osobą lub rodziną. Praca socjalna jest traktowana jako usługa aktywnej integracji o charakterze społecznym i obowiązkowo stosowana w projektach przez jednostki organizacyjne pomocy

społecznej, przy czym projekty obejmujące wyłącznie pracę socjalną nie kwalifikują się do dofinansowania.

6. Programy aktywności lokalnej są realizowane poprzez usługi aktywnej integracji, w tym pracę socjalną ze społecznością lokalną, animację lokalną lub organizowanie społeczności lokalnej. Program aktywności lokalnej skierowany jest do osób w ramach konkretnego środowiska lub członków danej społeczności.
7. OPS i PCPR nie wdrażają samodzielnie usług aktywizacji zawodowej. Wdrożenie tych usług w ramach projektów ww. jednostek jest możliwe wyłącznie przez podmioty wyspecjalizowane w zakresie aktywizacji zawodowej. Usługi aktywnej integracji o charakterze zawodowym są realizowane w szczególności przez:
 - a) PUP i inne instytucje rynku pracy, o których mowa w ustawie z dnia 20 kwietnia 2004 r. *o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy*, w szczególności w ramach Programu Aktywizacja i Integracja,
 - b) CIS i KIS,
 - c) spółdzielnie socjalne, o których mowa w ustawie z dnia 27 kwietnia 2006 r. *o spółdzielniach socjalnych*,
 - d) organizacje pozarządowe, o których mowa w ustawie z dnia 24 kwietnia 2003 r. *o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie*.
8. Usługi aktywnej integracji o charakterze zawodowym w ramach projektów OPS lub PCPR są realizowane:
 - a) przez partnerów OPS lub PCPR w ramach projektów partnerskich,
 - b) przez PUP na podstawie porozumienia o realizacji Programu Aktywizacja i Integracja, o którym mowa w ustawie z dnia 20 kwietnia 2004 r. *o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy* i na zasadach określonych w tej ustawie,
 - c) przez podmioty wybrane w ramach zlecenia zadania publicznego na zasadach określonych w ustawie z dnia 24 kwietnia 2003 r. *o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie*,
 - d) przez podmioty danej jednostki samorządu terytorialnego wyspecjalizowane w zakresie reintegracji zawodowej, o ile zostaną wskazane we wniosku o dofinansowanie projektu jako realizatorzy projektu.
9. Ze środków EFS nie są finansowane bierne formy pomocy w postaci zasiłków. Świadczenia te mogą być uznane za wkład własny do projektu.
10. W ramach projektu sfinansowaniu mogą podlegać:
 - a) koszty opieki nad dzieckiem lub osobą zależną (na czas realizacji zajęć), poniesione przez osobę będącą uczestnikiem zajęć lub koszty zorganizowania zajęć z dziećmi lub osobami zależnymi osób będących uczestnikami zajęć,
 - b) koszty ubezpieczenia zdrowotnego uczestnika projektu,
 - c) koszty dojazdów uczestników projektu oraz osób z ich otoczenia, które korzystają z usług aktywnej integracji, a w przypadku uczestników z niepełnosprawnościami (ze znacznym i umiarkowanym stopniem niepełnosprawności) również ich opiekunów, związane z uczestnictwem w kursach, poradnictwie, szkoleniach, konsultacjach i innych zajęciach związanych z realizacją projektu,
 - d) koszty wyżywienia uczestników projektu oraz osób z ich otoczenia, które korzystają z usług aktywnej integracji, a w przypadku uczestników z niepełnosprawnościami (ze znacznym i umiarkowanym stopniem niepełnosprawności) także ich opiekunów podczas zajęć wynikających z zaplanowanej ścieżki reintegracji,

- e) kierowanie i sfinansowanie badań profilaktycznych lub specjalistycznych w związku z możliwością podjęcia zatrudnienia;
 - f) koszty ubezpieczenia następstw nieszczęśliwych wypadków uczestników projektu.
11. Ponadto projekty realizowane przez OPS i PCPR powinny spełniać wszystkie warunki określone w niniejszych Wytycznych.

2.4. ORGANIZACJA STAŻY I PRAKTYK ZAWODOWYCH ORAZ ZAJĘĆ REINTEGRACJI ZAWODOWEJ W RAMACH PROJEKTÓW

1. Wsparcie w postaci staży i praktyk realizowane w ramach projektów **jest zgodne z Europejską Ramą Jakości Staży i Praktyk oraz Polską Ramą Jakości Praktyk i Staży.**
2. Beneficjent zawiera z organizatorem stażu umowę o zorganizowanie stażu/praktyki zawodowej określając w szczególności:
 - a) nazwę formy wsparcia;
 - b) dane uczestnika projektu odbywającego staż/praktykę zawodową: imię i nazwisko, PESEL, data urodzenia, adres zameldowania/zamieszkania;
 - c) dane opiekuna uczestnika projektu odbywającego staż/praktykę zawodową,
 - d) datę rozpoczęcia i zakończenia stażu/praktyki zawodowej;
 - e) numer i tytuł projektu, w ramach którego realizowany jest staż/praktyka zawodowa;
 - f) zakres stażu/praktyki zawodowej;
 - g) zobowiązanie pracodawcy do zapewnienia należytej realizacji stażu/ praktyki zawodowej zgodnie z ustalonym programem.
3. Staż/praktyka zawodowa odbywa się według programu stanowiącego załącznik do umowy. Przy ustalaniu programu powinny być uwzględnione predyspozycje psychofizyczne i zdrowotne, poziom wykształcenia oraz dotychczasowe kwalifikacje zawodowe uczestnika projektu.
4. Program powinien określać:
 - a) nazwę zawodu lub specjalności, której program dotyczy według obowiązującej klasyfikacji zawodów i specjalności,
 - b) zakres zadań wykonywanych przez uczestnika stażu/praktyki zawodowej,
 - c) rodzaj uzyskiwanych kwalifikacji lub umiejętności zawodowych,
 - d) treści edukacyjne, które stażysta/praktykant ma przyswoić podczas trwania stażu/praktyki zawodowej oraz cele edukacyjno – zawodowe planowane do osiągnięcia przez uczestnika stażu/praktyki zawodowej,
 - e) harmonogram realizacji stażu/praktyki zawodowej,
 - f) sposób potwierdzenia nabytych kwalifikacji lub umiejętności zawodowych,
 - g) dane opiekuna osoby objętej programem stażem/praktyką zawodową.
5. Staż/praktyka zawodowa odbywa się na podstawie umowy zawartej między organizatorem a stażystą/ praktykantem zawierającej podstawowe informacje, takie jak:
 - a) opiekuna stażu/praktyki warunki przebiegu stażu/praktyki zawodowej,
 - b) okres trwania,
 - c) przewidywane wynagrodzenie,
 - d) miejsce wykonywania prac,
 - e) zakres obowiązków,
 - f) dane zawodowej.

6. Staż/praktyka zawodowa trwa nie dłużej niż 12 miesięcy kalendarzowych. Osoba odbywająca staż/praktykę zawodową powinna wykonywać czynności lub zadania w wymiarze nie przekraczającym 40 godzin tygodniowo i 8 godzin dziennie.
7. Podmiot przyjmujący na staż/praktykę zawodową:
 - a) zapewnia odpowiednie stanowisko pracy stażysty/praktykanta wyposażone w niezbędne sprzęty, narzędzia i zaplecze, zgodnie z programem stażu/praktyki i potrzebami uczestnika projektu wynikającymi ze specyfiki zadań wykonywanych przez stażystę/praktykanta, wymogów technicznych miejsca pracy, a także niepełnosprawności lub stanu zdrowia,
 - b) szkoli stażystę/praktykanta na zasadach przewidzianych dla pracowników w zakresie BHP, przepisów przeciwpożarowych oraz zapoznaje go z obowiązującym regulaminem pracy na stanowisku, którego dotyczy staż/praktyka zawodowa,
 - c) sprawuje nadzór nad odbywaniem stażu/praktyki zawodowej w postaci wyznaczenia opiekuna stażu/praktyki zawodowej,
 - d) monitoruje postępy i nabywanie nowych umiejętności przez stażystę/praktykanta, a także stopień realizacji treści i celów edukacyjno-zawodowych oraz regularnie udziela stażyście/praktykantowi informacji zwrotnej,
 - e) wydaje stażyście/praktykantowi - niezwłocznie po zakończeniu stażu/praktyki zawodowej - dokument potwierdzający odbycie stażu/praktyki zawodowej. Dokument potwierdzający odbycie stażu/praktyki zawodowej zawiera następujące informacje: datę rozpoczęcia i zakończenia stażu/praktyki zawodowej, cel i program stażu/praktyki zawodowej, opis zadań wykonanych przez stażystę/praktykanta, opis celów edukacyjno-zawodowych i kompetencji uzyskanych przez stażystę/praktykanta w wyniku stażu/praktyki zawodowej oraz ocenę stażysty/praktykanta dokonaną przez opiekuna stażu/praktyki zawodowej.
8. Organizator stażu/praktyki zawodowej może ponosić koszty związane z organizacją stażu/praktyki zawodowej obejmujące:
 - a) przygotowanie stanowiska pracy dla stażysty/praktykanta;
 - b) podróże służbowe stażysty/praktykanta;
 - c) ubezpieczenie stażysty/praktykanta;
 - d) wynagrodzenie opiekuna stażysty/praktykanta w wysokości nie wyższej niż stypendium wypłacane jednemu stażyście/praktykantowi, rozliczane jako refundacja przez instytucję organizującą staż/praktykę zawodową kosztów faktycznie poniesionych na tę część wynagrodzenia opiekuna stażysty/praktykanta, która odpowiada obowiązkom dotyczącym opieki nad stażystą/praktykantem, przy czym opiekun stażysty/praktykanta wykonuje swoje obowiązki w ramach dotychczasowej formy zaangażowania przez podmiot przyjmujący na staż/praktykę zawodową w ramach dotychczasowych godzin zaangażowania. Nie jest dopuszczalne zawieranie dodatkowych umów cywilnoprawnych z opiekunem stażysty/praktykanta dotyczących opieki nad stażystą/praktykantem.
9. W okresie odbywania stażu/praktyki stażyście/praktykantowi przysługuje stypendium w wysokości 120% kwoty zasiłku, o którym mowa w art. 72 ust. 1 pkt 1 ustawy z dnia 20 kwietnia 2004 r. *o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy*. Stypendium za niepełny miesiąc ustala się, dzieląc kwotę przysługującego stypendium przez 30 i mnożąc przez liczbę dni kalendarzowych przypadających w okresie, za które przysługuje stypendium. Wyjątek stanowi nieobecność z powodu choroby udokumentowana stosownym zaświadczeniem lekarskim.
10. Osoby pobierające stypendium podlegają obowiązkowo ubezpieczeniu emerytalnemu, rentowemu i wypadkowemu, jeżeli nie mają innych tytułów rodzących obowiązek ubezpieczeń

społecznych zgodnie z ustawą z dnia 13 października 1998 r. o *systemie ubezpieczeń społecznych*. Podstawą wymiaru składek na ubezpieczenie społeczne tych osób stanowi kwota wypłacanego stypendium, jeżeli z zawartej umowy na realizację stażu/praktyki zawodowej wynika prawo tej osoby do uzyskiwania świadczenia z tytułu uczestnictwa w stażu/praktyce zawodowej. Płatnikiem składek jest beneficjent.

11. Na wniosek uczestnika projektu odbywającego staż/praktykę zawodową pracodawca jest obowiązany do udzielenia dni wolnych w wymiarze 2 dni za każde 30 dni kalendarzowych odbywania stażu/ praktyki zawodowej u pracodawcy. Za dni wolne przysługuje stypendium. Za ostatni miesiąc odbywania stażu/praktyki zawodowej pracodawca jest obowiązany udzielić dni wolnych przed upływem terminu zakończenia stażu/ praktyki zawodowej u pracodawcy.
12. Uczestnik projektu pobierający stypendium traci prawo do pobierania świadczeń wypłacanych przez PUP.
13. Beneficjent na wniosek pracodawcy, może pozbawić uczestnika projektu możliwości kontynuowania stażu/praktyki zawodowej w przypadku:
 - a) nieusprawiedliwionej nieobecności podczas więcej niż jednego dnia pracy;
 - b) naruszenia podstawowych obowiązków określonych w regulaminie pracy;
 - c) naruszenia przez uczestnika przepisów prawa i regulaminu pracy;
 - d) nierealizowania programu stażu/ praktyki zawodowej.
14. Beneficjent na wniosek uczestnika projektu może rozwiązać z pracodawcą umowę o odbyciu stażu/ praktyki zawodowej w przypadku nierealizowania przez pracodawcę warunków odbycia stażu/ praktyki zawodowej.
15. Umowa zostaje rozwiązana w przypadku, gdy uczestnik projektu podczas odbywania stażu/ praktyki zawodowej podejmie pracę zarobkową.
16. Stażysta wykonuje swoje obowiązki pod nadzorem opiekuna stażu/praktyki. Na jednego opiekuna stażu/praktyki nie może przypadać więcej niż 6 stażystów/praktykantów.
17. Stażysta/praktykant wykonuje zadania na przygotowanym zgodnie z zasadami BHP i przepisami przeciwpożarowymi stanowisku pracy.

2.5. ORGANIZACJA SZKOLEŃ I KURSÓW W RAMACH PROJEKTÓW

1. Szkolenia są zgodne ze zdiagnozowanymi potrzebami i potencjałem uczestnika projektu.
2. Usługi szkoleniowe są realizowane przez instytucje posiadające wpis do Rejestru Instytucji Szkoleniowych prowadzonych przez Wojewódzki Urząd Pracy.
3. Szkolenia otwarte mogą być realizowane jedynie w uzasadnionych przypadkach, w odniesieniu do umiejętności miękkich dla osób, u których zidentyfikowano konieczność nabycia takich umiejętności.
4. Efektem szkolenia/kursu jest nabycie kwalifikacji zawodowych lub nabycie kompetencji potwierdzonych odpowiednim dokumentem.
5. Nabycie kwalifikacji lub kompetencji jest weryfikowane poprzez przeprowadzenie odpowiedniego ich sprawdzenia np. w formie egzaminu.
6. Osobom uczestniczącym w szkoleniach lub kursach przysługuje stypendium w wysokości nie większej niż 120 % zasiłku, o którym mowa w art. 72 ust. 1 pkt 1 ustawy z dnia 20 kwietnia 2004 r. o *promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy* pod warunkiem, że liczba godzin szkolenia lub kursu wynosi nie mniej niż 150 godzin miesięcznie – w przypadku niższego miesięcznego wymiaru godzin, wysokość stypendium ustala się proporcjonalnie.

7. Kwotę stypendium wypłacanego osobie odbywającej kurs/szkolenie, należy rozumieć jako:
- niepomniejszoną o zaliczkę na podatek dochodowy od osób fizycznych, z uwagi na objęcie kwoty stypendium zwolnieniem, gdyż zgodnie z art. 21 ust. 1 pkt. 136 i 137 ustawy z dnia 26 lipca 1991 r. *o podatku dochodowym od osób fizycznych* zwolnione z poboru podatku dochodowego są płatności na realizację projektów w ramach programów finansowanych z udziałem środków europejskich, otrzymane z Banku Gospodarstwa Krajowego, z wyłączeniem płatności otrzymanych przez wykonawców oraz środki finansowe otrzymane przez uczestnika projektu jako pomoc udzielona w ramach programu finansowanego z udziałem środków europejskich, o których mowa w ustawie z dnia 27 sierpnia 2009 r. *o finansach publicznych*,
 - niepomniejszoną o składkę na ubezpieczenie zdrowotne, gdyż zgodnie z art. 83 ust. 3 ustawy z dnia 27 sierpnia 2004 r. *o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych* w przypadku nieobliczania zaliczki na podatek dochodowy od osób fizycznych przez płatnika, (zgodnie z przepisami ustawy z dnia 26 lipca 1991 r. *o podatku dochodowym od osób fizycznych od przychodów stanowiących podstawę wymiaru składki* innych niż określone w ust. 2 tego artykułu), składkę na ubezpieczenie zdrowotne obliczoną za poszczególne miesiące obniża się do wysokości 0,00 zł. Zatem, z uwagi na fakt niepobierania zaliczek na podatek dochodowy od świadczeń wypłacanych uczestnikom projektów istnieje podstawa do naliczania składki zdrowotnej, przy czym sama składka zdrowotna będzie wynosiła 0,00 zł. Równocześnie płatnik powinien ująć składki w wysokości 0,00 zł w deklaracji DRA;
 - niepomniejszoną o składki społeczne, które na podstawie art. 16 ust. 9 a ustawy z dnia 13 października 1998 r. *o systemie ubezpieczeń społecznych* finansuje w całości beneficjent (w związku z tym dodatkowo, oprócz kwoty stypendium, powinny one zostać uwzględnione przez beneficjenta w budżecie projektu).

3. ZASADY REALIZACJI PROJEKTÓW W RAMACH DZIAŁANIA 6.2 USŁUGI SPOŁECZNE

3.1. OGÓLNE WARUNKI WSPARCIA ROZWOJU USŁUG SPOŁECZNYCH

- 1) Deinstytucjonalizacja usług to proces przejścia od opieki instytucjonalnej do usług świadczonych w lokalnej społeczności, realizowany zgodnie z „Ogólnoeuropejskimi wytycznymi dotyczącymi przejścia od opieki instytucjonalnej do opieki świadczonej na poziomie lokalnych społeczności” i wymagający z jednej strony rozwoju usług świadczonych w lokalnej społeczności, z drugiej – stopniowego ograniczenia usług w ramach opieki instytucjonalnej. Integralnym elementem deinstytucjonalizacji usług jest prewencja, mająca zapobiegać umieszczaniu osób w opiece instytucjonalnej, a w przypadku dzieci - rozdzieleniu dziecka z rodziną i umieszczeniu w pieczy zastępczej.
- 2) W celu ustalenia demarkacji między usługami społecznymi a usługami zdrowotnymi przyjmuje się, że usługi społeczne to usługi realizowane przez beneficjentów niebędących podmiotami leczniczymi. W ramach projektów dotyczących usług społecznych, w szczególności usług opiekuńczych istnieje możliwość finansowania usług zdrowotnych, o ile usługi te są niezbędne do zapewnienia kompleksowego wsparcia osobom zagrożonym ubóstwem lub wykluczeniem społecznym.
- 3) Usługi świadczone w lokalnej społeczności to usługi umożliwiające osobom niezależne życie w środowisku lokalnym. Usługi te zapobiegają odizolowaniu osób od rodziny i środowiska

lokalnego, a gdy to nie jest możliwe, gwarantują tym osobom warunki życia jak najbardziej zbliżone do warunków domowych i rodzinnych oraz umożliwiają podtrzymywanie więzi rodzinnych i sąsiedzkich Są to usługi świadczone w sposób:

- a) zindywidualizowany (dostosowany do potrzeb i możliwości danej osoby) oraz jak najbardziej zbliżony do warunków odpowiadających życiu w środowisku domowym i rodzinnym;
- b) umożliwiający odbiorcom tych usług kontrolę nad swoim życiem i nad decyzjami, które ich dotyczą;
- c) zapewniający, że odbiorcy usług nie są odizolowani od ogółu społeczności lub nie są zmuszeni do mieszkania razem;
- d) gwarantujący, że wymagania organizacyjne nie mają pierwszeństwa przed indywidualnymi potrzebami mieszkańców.

3.2. USŁUGI OPIEKUŃCZE I ASYSTENCKIE

- 1) Usługi opiekuńcze są świadczone dla osób niesamodzielnych.
- 2) Wsparcie dla usług opiekuńczych każdorazowo musi prowadzić do zwiększenia liczby miejsc świadczenia usług opiekuńczych prowadzonych przez beneficjenta w stosunku do danych z roku poprzedzającego rok rozpoczęcia realizacji projektu. Liczba miejsc świadczenia usług opiekuńczych jest zwiększana wyłącznie w ramach usług świadczonych w lokalnej społeczności.
- 3) Wsparcie dla usług opiekuńczych odbywa się poprzez tworzenie miejsc ich świadczenia w formie usług świadczonych w lokalnej społeczności. Tworzone miejsca świadczenia usług opiekuńczych mogą być miejscami:
 - a) stałego lub krótkookresowego pobytu dziennego,
 - b) stałego lub krótkookresowego pobytu całodobowego.
- 4) Miejsca krótkookresowego pobytu służą przede wszystkim poprawie dostępu do usług opiekuńczych w zastępstwie za opiekunów faktycznych.
- 5) Miejsca świadczenia usług opiekuńczych mogą być tworzone zarówno w nowych podmiotach, jak i w podmiotach już istniejących, z zastrzeżeniem wynikającym z pkt 2.
- 6) W ramach projektów nie mogą być tworzone nowe miejsca świadczenia usług opiekuńczych w ramach opieki instytucjonalnej, ani nie mogą być utrzymywane dotychczas istniejące miejsca świadczenia usług w ramach opieki instytucjonalnej.

Przy czym opieka instytucjonalna oznacza usługi świadczone w placówce opiekuńczo-pobytowej, czyli placówce wieloosobowego całodobowego pobytu i opieki, w której liczba mieszkańców jest większa niż 30 osób oraz w której:

- a) usługi nie są świadczone w sposób zindywidualizowany (dostosowany do potrzeb i możliwości danej osoby);
 - b) wymagania organizacyjne mają pierwszeństwo przed indywidualnymi potrzebami mieszkańców;
 - c) mieszkańcy nie mają wystarczającej kontroli nad swoim życiem i nad decyzjami, które ich dotyczą w zakresie funkcjonowania w ramach placówki;
 - d) mieszkańcy są odizolowani od ogółu społeczności lub zmuszeni do mieszkania razem;
- 7) W ramach projektów istnieje możliwość kierowania wsparcia dla osób będących w opiece instytucjonalnej, tj. w placówkach opiekuńczo-pobytowych w celu przejścia tych osób do opieki realizowanej w ramach usług świadczonych w lokalnej społeczności, o ile przyczynia się to do

- zwiększenia liczby miejsc świadczenia usług opiekuńczych w postaci usług świadczonych w lokalnej społeczności.
- 8) W ramach projektów podmioty prowadzące opiekę instytucjonalną, tj. placówki opiekuńczo-pobytowe mają możliwość sfinansowania działań pozwalających na rozszerzenie oferty o prowadzenie usług świadczonych w lokalnej społeczności, o ile przyczyni się to do zwiększenia liczby miejsc świadczenia usług opiekuńczych w postaci usług świadczonych w lokalnej społeczności.
 - 9) Aby umożliwić pozostanie osób z niepełnosprawnościami i osób niesamodzielnych w lokalnej społeczności, dopuszcza się finansowanie działań pozwalających tym osobom na w miarę możliwości samodzielne funkcjonowanie, w tym działań zwiększających mobilność, autonomię, bezpieczeństwo osób z niepełnosprawnościami i osób niesamodzielnych (np. likwidowanie barier architektonicznych w miejscu zamieszkania, sfinansowanie wypożyczenia sprzętu niezbędnego do opieki nad osobami niesamodzielnymi lub sprzętu zwiększającego samodzielność osób, usługi dowożenia posiłków, przewóz do miejsca pracy lub ośrodka wsparcia); przy czym tego rodzaju działania realizowane są wyłącznie jako element kompleksowych projektów dotyczących usług asystenckich lub usług opiekuńczych i mogą być finansowane z EFS lub w ramach cross-finansingu.
 - 10) Usługi asystenckie są świadczone dla osób z niepełnosprawnościami.
 - 11) Wsparcie dla usług asystenckich prowadzi każdorazowo do zwiększenia liczby miejsc świadczenia usług asystenckich prowadzonych przez danego beneficjenta w stosunku do danych z roku poprzedzającego rok rozpoczęcia realizacji projektu. Liczba miejsc świadczenia usług asystenckich jest zwiększana wyłącznie w ramach usług świadczonych w lokalnej społeczności lub w celu umożliwienia osobom przebywającym w opiece instytucjonalnej, tj. w placówkach opiekuńczo-pobytowych, przejścia do usług świadczonych w lokalnej społeczności.
 - 12) Wsparcie dla usług asystenckich odbywa się poprzez zwiększanie liczby asystentów funkcjonujących w ramach nowych podmiotów lub podmiotów istniejących, z zastrzeżeniem wynikającym z pkt 11.
 - 13) Wsparcie świadczone w ramach usług asystenckich jest wsparciem wysokiej jakości dostosowanym do indywidualnych potrzeb osób wynikających z poszczególnych rodzajów niepełnosprawności oraz zakresu czynności wykonywanych przez asystenta w ramach usługi asystenckiej. Usługi asystenckie mogą być świadczone przez asystentów osób niepełnosprawnych, którzy ukończyli kształcenie w zawodzie asystenta osoby niepełnosprawnej zgodnie z rozporządzeniem Ministra Edukacji Narodowej z dnia 7 lutego 2012 r. w sprawie podstawy programowej kształcenia w zawodach lub przez asystentów osobistych posiadających doświadczenie w realizacji usług asystenckich lub odpowiednie przeszkolenie, przy czym istnieje możliwość przeszkolenia asystentów w ramach projektu przed rozpoczęciem świadczenia przez nich usług na rzecz osób z niepełnosprawnościami.
 - 14) Wsparcie udzielone w ramach projektu nie może spowodować:
 - a) zmniejszenia dotychczasowego finansowania usług asystenckich lub opiekuńczych przez beneficjenta
oraz
 - b) zastąpienia środkami projektu dotychczasowego finansowania przez beneficjentów usług asystenckich lub opiekuńczych.

- 15) Utrzymywanie miejsc świadczenia usług opiekuńczych i asystenckich ze środków EFS stworzonych przez danego beneficjenta może trwać nie dłużej niż 3 lata.
- 16) Beneficjent w umowie o dofinansowanie projektu zostaje zobowiązany do zachowania trwałości miejsc świadczenia usług asystenckich i opiekuńczych utworzonych w ramach projektu po zakończeniu jego realizacji co najmniej przez okres odpowiadający okresowi realizacji projektu. Trwałość jest rozumiana jako instytucjonalna gotowość podmiotów do świadczenia usług. IZ RPO WP weryfikuje spełnienie powyższego warunku po upływie okresu wskazanego w decyzji lub umowie o dofinansowanie projektu.
- 17) Wsparcie w ramach usług asystenckich i opiekuńczych w pierwszej kolejności adresowane jest do osób z niepełnosprawnościami i osób niesamodzielnych, których dochód nie przekracza 150% właściwego kryterium dochodowego (na osobę samotnie gospodarującą lub na osobę w rodzinie), o którym mowa w ustawie z dnia 12 marca 2004 r. *o pomocy społecznej*.
- 18) Z usług asystenckich lub opiekuńczych mogą także korzystać inne osoby niż te wskazane w pkt 16, jednakże decyzja o przyznaniu osobie niesamodzielnej lub jej opiekunom usług asystenckich lub opiekuńczych jest poprzedzona każdorazowo indywidualną oceną sytuacji materialnej i życiowej (rodzinnej i zawodowej) danej osoby niesamodzielnej oraz opiekunów faktycznych tej osoby.
- 19) Dopuszcza się możliwość częściowej lub całkowitej odpłatności za usługi asystenckie lub opiekuńcze, dla osób innych niż wskazane w pkt 16. Beneficjent ma możliwość zaproponowania własnych zasad odpłatności skorelowanych z zasadami dotychczas przez niego stosowanymi. Zasady odpłatności uzależnione są w szczególności od sytuacji materialnej osób niesamodzielnych i ich opiekunów faktycznych, rodzaju usługi i specyfiki grupy docelowej. Stosowanie odpłatności w projekcie musi być zaplanowane we wniosku o dofinansowanie projektu, przy czym odpłatności te stanowią wkład własny w projekcie.

3.3. USŁUGI WSPARCIA RODZINY I PIECZY ZASTĘPCZEJ

- 1) Możliwy zakres usług wsparcia rodziny i systemu pieczy zastępczej, w tym działań na rzecz usamodzielnienia osób opuszczających pieczę zastępczą oraz podmioty uprawnione do realizacji tych usług określa ustawa z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej. Jednocześnie z projektów dofinansowanych ze środków EFS nie są finansowane świadczenia wypłacane na podstawie tej ustawy. Mogą one stanowić wkład własny do projektu.
- 2) W ramach realizacji projektów dofinansowanych ze środków EFS możliwa jest realizacja działań prewencyjnych mających ograniczyć umieszczanie dzieci w pieczy zastępczej poprzez usługi wsparcia rodziny prowadzące do odejścia od opieki instytucjonalnej, tj. od opieki świadczonej w placówkach opiekuńczo-wychowawczych powyżej 14 dzieci do usług świadczonych w lokalnej społeczności poprzez tworzenie rodzinnych form pieczy zastępczej oraz placówek opiekuńczo-wychowawczych poniżej 14 dzieci, przy czym w ramach wsparcia ze środków EFS nie mogą być tworzone nowe miejsca w ramach opieki instytucjonalnej, tj. w placówkach opiekuńczo-wychowawczych powyżej 14 osób.
- 3) Usługi wsparcia rodziny w postaci pomocy w opiece i wychowaniu dzieci w formie placówek wsparcia dziennego polegają na tworzeniu nowych miejsc opieki i wychowania w ramach nowych placówek wsparcia dziennego, jak również w ramach istniejących placówek.
- 4) W przypadku wsparcia na tworzenie nowych placówek wsparcia dziennego, beneficjent w umowie o dofinansowanie projektu zostaje zobowiązany do zachowania trwałości po

zakończeniu jego realizacji co najmniej przez okres odpowiadający okresowi realizacji projektu. Trwałość jest rozumiana jako instytucjonalna gotowość podmiotów do świadczenia usług pomocy w opiece i wychowaniu w ramach placówek wsparcia dziennego, o których mowa w art. 9 pkt 2 ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej. IZ RPO WP weryfikuje spełnienie powyższego warunku po upływie okresu wskazanego w decyzji lub umowie o dofinansowanie projektu.

- 5) W placówkach wsparcia dziennego w formie opiekuńczej oraz placówkach prowadzonych w formie pracy podwórkowej obowiązkowo muszą być realizowane zajęcia rozwijające co najmniej dwie z ośmiu kompetencji kluczowych wskazanych w zaleceniu Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 18 grudnia 2006 r. w sprawie kompetencji kluczowych w procesie uczenia się przez całe życie (2006/962/WE) (Dz. Urz. UE L 394 z 30.12.2006, str. 10):
- a) porozumiewanie się w języku ojczystym;
 - b) porozumiewanie się w językach obcych;
 - c) kompetencje matematyczne i podstawowe kompetencje naukowo-techniczne;
 - d) kompetencje informatyczne;
 - e) umiejętność uczenia się;
 - f) kompetencje społeczne i obywatelskie;
 - g) inicjatywność i przedsiębiorczość;
 - h) świadomość i ekspresja kulturalna.

4. ZASADY REALIZACJI PROJEKTÓW W RAMACH DZIAŁANIA 6.3 PODMIOTY EKONOMII SPOŁECZNEJ

4.1. PODMIOTY REALIZUJĄCE PROJEKTY

1. Realizatorem wsparcia w ramach Poddziałania 6.3.1 *Podmioty ekonomii społecznej - mechanizm ZIT* i Poddziałania 6.3.2 *Podmioty ekonomii społecznej* są wyłącznie Ośrodki Wsparcia Ekonomii Społecznej (OWES) posiadające akredytację ministra właściwego do spraw zabezpieczenia społecznego dla wszystkich typów usług wsparcia ekonomii społecznej.
2. Każdy OWES jest zobowiązany poprzez zapisy w umowie o dofinansowanie projektu do regularnego poddawania się procesowi akredytacji.
3. Każdy OWES jest zobowiązany poprzez zapisy w umowie o dofinansowanie projektu do współpracy z pośrednikami finansowymi udzielającymi wsparcia zwrotnego bezpośrednio podmiotom ekonomii społecznej. W ramach ww. współpracy OWES przekazuje do pośredników finansowych informacje o podmiotach ekonomii społecznej, u których zidentyfikowano potrzebę rozwojową, której zrealizowanie wymaga skorzystania z instrumentu finansowego oraz uzgadnia zakres doradztwa dla ww. podmiotów ekonomii społecznej niezbędny do skorzystania z instrumentu finansowego i jego spłaty.
4. OWES zobowiązany jest do współpracy z beneficjentami projektów Działania 6.1 *Aktywna Integracja* w celu wspierania tworzenia miejsc pracy w przedsiębiorstwach społecznych dla osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym, w tym szczególnie osób wychodzących z WTZ, CIS, placówek opiekuńczo-wychowawczych, zakładów poprawczych i innych tego typu placówek.

5. OWES zobowiązany jest zapewnić preferencje w dostępie do wsparcia w zakresie tworzenia miejsc pracy w sektorze przedsiębiorstw społecznych dla osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym, które skorzystały z projektów w ramach Działania 6.1 *Aktywna Integracja*, a których ścieżka reintegracji wymaga dalszego wsparcia w tworzeniu miejsc pracy w ww. sektorze.
6. OWES współpracuje z właściwymi terytorialnie PUP w zakresie przyznawania dotacji na tworzenie spółdzielni socjalnych i przystępowanie do spółdzielni socjalnych.
7. OWES współpracują z regionalnym koordynatorem rozwoju ekonomii społecznej (ROPS), z którym wspólnie ustalają plan i zasady współpracy oraz realizacji wspólnych inicjatyw. Powyższe podmioty określają podział zadań i obszarów kompetencji w szczególności w zakresie działań animacyjnych adresowanych do sektora publicznego.
8. Okres realizacji projektu OWES powinien być nie krótszy niż 36 miesięcy.

4.2. TWORZENIE MIEJSC PRACY W PRZEDSIĘBIORSTWACH SPOŁECZNYCH

1. Operatorami bezzwrotnego wsparcia dotacyjnego i usług powiązanych z tym wsparciem są OWES.
2. OWES zobowiązany jest do stosowania preferencji dla tworzenia nowych miejsc pracy w kluczowych sferach rozwoju wskazanych w Krajowym Programie Rozwoju Ekonomii Społecznej (np. w ramach zielonej gospodarki, sektorze zdrowia i usług socjalnych) lub programach regionalnych, lokalnych z uwzględnieniem zapotrzebowania lokalnego rynku pracy. Udzielane przez OWES bezzwrotne wsparcie finansowe (dotacje) przeznaczone jest na:
 - a) tworzenie nowych miejsc pracy dla osób poprzez tworzenie nowych przedsiębiorstw społecznych,
 - b) tworzenie nowych miejsc pracy dla osób w istniejących przedsiębiorstwach społecznych,
 - c) tworzenie nowych miejsc pracy dla osób w podmiotach ekonomii społecznej, wyłączenie pod warunkiem przekształcenia tych podmiotów w przedsiębiorstwa społeczne.
3. Nowe miejsca pracy są tworzone dla osób bezrobotnych, w rozumieniu art. 2 ust. 1 pkt 2 ustawy z dnia 20 kwietnia 2004 r. *o promocji zatrudnienia i instrumentach rynku pracy* lub osób, o których mowa w art. 1 ust. 2 ustawy z dnia 13 czerwca 2003 r. *o zatrudnieniu socjalnym*, w tym osób o umiarkowanym lub znacznym stopniu niepełnosprawności.
4. Maksymalna kwota dotacji na stworzenie jednego miejsca pracy dla osób, o których mowa w pkt 3, stanowi sześciokrotność przeciętnego wynagrodzenia w rozumieniu art. 2 ust. 1 pkt 28 ustawy z dnia 20 kwietnia 2004 r. *o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy*.⁵
5. Maksymalna kwota dotacji dla jednego podmiotu stanowi trzydziestokrotność przeciętnego wynagrodzenia w rozumieniu art. 2 ust. 1 pkt 28 ustawy z dnia 20 kwietnia 2004 r. *o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy*.
6. Dotacja jest przeznaczana na pokrycie wydatków niezbędnych do rozpoczęcia lub prowadzenia działalności w ramach przedsiębiorstwa społecznego w związku z utworzeniem miejsca pracy.

⁵ Oznacza to przeciętne wynagrodzenie w poprzednim kwartale, od pierwszego dnia następnego miesiąca po ogłoszeniu przez Prezesa Głównego Urzędu Statystycznego w Dzienniku Urzędowym Rzeczypospolitej Polskiej „Monitor Polski”, na podstawie art. 20 pkt 2 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych.

7. Wybór przedsięwzięć do dofinansowania odbywa się na podstawie biznesplanów.
8. W przypadku tworzenia nowych miejsc pracy dla osób w istniejących przedsiębiorstwach społecznych, wraz wnioskiem o przyznanie dotacji jest przekazywane pisemne oświadczenie osoby, która zostanie zatrudniona na nowo utworzonym stanowisku pracy, potwierdzające spełnienie przesłanek uprawniających do przystąpienia do przedsiębiorstwa, o których mowa w pkt 3.
9. OWES zobowiązany jest zapewnić kompleksowość wsparcia poprzez powiązanie dotacji z usługami towarzyszącymi polegającymi na:
 - a) podnoszeniu wiedzy i rozwijaniu umiejętności potrzebnych do założenia, prowadzenia i rozwijania przedsiębiorstwa społecznego, w szczególności związanych ze sferą ekonomiczną funkcjonowania przedsiębiorstwa społecznego; wsparcie to jest dostosowane do potrzeb założycieli przedsiębiorstwa i samego przedsiębiorstwa społecznego i obejmuje różnorodne formy nabywania wiedzy i umiejętności (np. szkolenia, warsztaty, doradztwo, mentoring, coaching, tutoring, współpraca, wizyty studyjne itp.),
 - b) dostarczaniu i rozwijaniu kompetencji i kwalifikacji zawodowych potrzebnych do pracy w przedsiębiorstwie społecznym (adekwatnie do potrzeb i roli danej osoby w przedsiębiorstwie społecznym),
 - c) pomocy w uzyskaniu stabilności funkcjonowania i przygotowaniu do w pełni samodzielnego funkcjonowania. W tym celu nowo utworzonym przedsiębiorstwom społecznym jest oferowane wsparcie pomostowe w formie finansowej oraz w formie zindywidualizowanych usług, o których mowa w lit. a i b. Zakres i intensywność wsparcia pomostowego oraz okres jego świadczenia, a także jego wysokość, w przypadku wsparcia finansowego, są dostosowane do indywidualnych potrzeb przedsiębiorstwa społecznego. Wsparcie pomostowe w formie finansowej jest świadczone przez okres nie krótszy niż 6 miesięcy i nie dłuższy niż 12 miesięcy. Wsparcie pomostowe w formie finansowej jest przyznawane miesięcznie w wysokości niezbędnej do sfinansowania podstawowych kosztów funkcjonowania przedsiębiorstwa społecznego w początkowym okresie działania, jednak nie większej niż zwielokrotniona o liczbę utworzonych miejsc pracy kwota minimalnego wynagrodzenia w rozumieniu przepisów o minimalnym wynagrodzeniu za pracę. Zaleca się, by finansowanie pomostowe było stopniowo zmniejszane, zwłaszcza w przypadku wsparcia pomostowego w formie finansowej wydłużonego do 12 miesięcy. Wsparcie pomostowe w formie zindywidualizowanych usług jest ukierunkowane w szczególności na wzmocnienie kompetencji biznesowych przedsiębiorstwa.
10. Każdy OWES jest zobowiązany poprzez zapisy w umowie o dofinansowanie projektu do zapewnienia trwałości utworzonych miejsc pracy przez okres co najmniej 12 miesięcy od dnia przyznania dotacji lub utworzenia stanowiska pracy, o ile ten termin jest późniejszy niż termin przyznania dotacji. W tym czasie zakończenie stosunku pracy z osobą zatrudnioną na nowo utworzonym stanowisku pracy może nastąpić wyłącznie z przyczyn leżących po stronie pracownika.
11. W celu zapewnienia przejrzystości procedur związanych z przyznawaniem dotacji beneficjent zobowiązany jest do sporządzenia następujących dokumentów:
 - a) regulaminu rekrutacji uczestników zawierającego co najmniej następujące elementy:
 - i. opis kryteriów kwalifikowalności uczestników (wybór grup docelowych wraz z ewentualnym uzasadnieniem),

- ii. kryteria oceny Formularzy Rekrutacyjnych opracowanych przez uczestników projektu (elementy, które powinny być brane pod uwagę w trakcie przeprowadzonej oceny),
 - iii. metodologię przyznawania punktacji w ramach poszczególnych kryteriów wraz ze szczegółowym uzasadnieniem,
 - iv. minimalny zakres opisu uzasadniającego ocenę Formularzy Rekrutacyjnych,
 - v. minimalną liczbę punktów kwalifikujących uczestnika do udziału w projekcie,
 - vi. obowiązek poinformowania uczestników projektu o przyjętych kryteriach kwalifikacji do udziału w projekcie (udokumentowany przez podpisanie stosownego oświadczenia),
 - vii. mechanizmy postępowania w przypadku wystąpienia rozbieżności w ocenie Formularzy Rekrutacyjnych,
 - viii. opis procedury odwoławczej przewidzianej na etapie rekrutacji do projektu,
- b) formularza rekrutacyjny zawierający co najmniej następujące elementy:
- i. informację, czy kandydat jest osobą fizyczną czy podmiotem, o którym mowa w art. 4 ust 2 pkt 2 i 3 ustawy o spółdzielniach socjalnych,
 - ii. informację nt. przedsiębiorstwa społecznego, które zmierza przyjąć nowego członka lub zatrudnić osobę,
 - iii. dane kontaktowe kandydata,
 - iv. status na rynku pracy,
 - v. formę wsparcia, której otrzymaniem kandydat jest zainteresowany,
 - vi. alternatywy (np. czy kandydat założy spółdzielnię socjalną, jeżeli nie otrzyma wsparcia finansowego w ramach projektu),
 - vii. informację na temat otrzymanej dotychczas pomocy de minimis/pomocy publicznej,
 - viii. oświadczenie o tym, że kandydat nie posiadał wpisu do Centralnej Ewidencji i Informacji o Działalności Gospodarczej lub Krajowego Rejestru Sądowego w okresie 12 miesięcy poprzedzających dzień przystąpienia do projektu, tj. dzień podpisania deklaracji uczestnictwa w projekcie,
 - ix. oświadczenie o tym, że kandydat nie korzysta z innych środków publicznych na pokrycie tych samych wydatków,
 - x. oświadczenie o prawdziwości danych zawartych w formularzu,
 - xi. oświadczenie o zapoznaniu się z Regulaminem Rekrutacji Uczestników oraz Regulaminem przyznawania środków finansowych i akceptacji jego warunków,
 - xii. oświadczenie o posiadaniu pełnej zdolności do czynności prawnych,
 - xiii. załącznik do Formularza Rekrutacyjnego zawierający krótki opis działalności planowanej w ramach przedsiębiorstwa społecznego (sektor, branża, posiadane zasoby, w tym kwalifikacje i umiejętności niezbędne do prowadzenia działalności, planowany koszt inwestycji),
- c) karta oceny formularza rekrutacyjnego zawierająca co najmniej następujące elementy:
- i. kryteria punktowe oceny Formularza Rekrutacyjnego,
 - ii. uzasadnienie dla przyznanej oceny (minimum 5 zdań),
 - iii. minimalna liczba punktów kwalifikujących kandydata do udziału w projekcie,
 - iv. oświadczenie o bezstronności i poufności członka Komisji Rekrutacyjnej oceniającego Formularze Rekrutacyjne,
- d) regulamin przyznawania środków finansowych (w tym wzór biznesplanu oraz karty oceny biznesplanu)

- i. zakres minimalnych wymagań dotyczących oceny biznesplanu i kryteria ich oceny (elementy, które powinny być brane pod uwagę w trakcie przeprowadzanej oceny),
 - ii. metodologię przyznawania punktacji w ramach poszczególnych kryteriów,
 - iii. wraz ze szczegółowym uzasadnieniem,
 - iv. minimalny zakres opisu uzasadniającego ocenę biznesplanu,
 - v. minimalną liczbę punktów kwalifikujących biznesplan do dofinansowania,
 - vi. obowiązek poinformowania uczestników projektu o przyjętych kryteriach oceny biznesplanu (udokumentowany przez podpisanie stosownego oświadczenia),
 - vii. mechanizmy postępowania w przypadku wystąpienia rozbieżności w ocenie biznesplanu,
 - viii. obowiązek pisemnego poinformowania na prośbę uczestnika o przyczynach nieprzyznania wsparcia finansowego,
 - ix. opis procedury odwoławczej przewidzianej na etapie przyznania środków finansowych.
- e) wzór biznesplanu zawierający co najmniej następujące elementy:
- i. charakterystykę planowanego przedsięwzięcia,
 - ii. wysokość łącznej kwoty wnioskowanych środków na rozwój przedsiębiorczości,
 - iii. szczegółowe zestawienie towarów lub usług, które przewidywane są do zakupienia w ramach realizacji biznesplanu wraz ze wskazaniem ich partnerów technicznych lub jakościowych oraz wartości jednostkowej,
 - iv. harmonogram działań przewidzianych do realizacji,
 - v. termin, w którym nastąpi pełne wykorzystanie środków finansowych.
- f) karta oceny biznesplanu zawierająca co najmniej następujące elementy:
- i. celowość przedsięwzięcia (uzasadnienie dla utworzenia spółdzielni socjalnej),
 - ii. wykonalność przedsięwzięcia (dostępność zasobów, możliwości pozyskania i utrzymania rynków zbytu, zapewnienie płynności finansowej po upływie okresu 12 miesięcy od dnia podpisania umowy o udzielenia wsparcia),
 - iii. operatywność rozumiana jako szeroko pojęty potencjał (osobowy, kompetencyjny, kwalifikacyjny, motywacyjny) przyszłych członków/pracowników przedsiębiorstwa społecznego,
 - iv. przejrzystość, prostota, zrozumiałość założeń,
 - v. wielowariantowość (możliwość rozszerzenia działalności lub zmiany jej profilu),
 - vi. kompletność (całościowość opisu przedsięwzięcia),
 - vii. niezbędność i racjonalność finansowa zakupów towarów lub usług przewidzianych w biznesplanie przy uwzględnieniu ich parametrów technicznych lub jakościowych.
- g) regulamin przyznawania środków finansowych zawierający co najmniej następujące elementy:
- i. zakres minimalnych wymagań dotyczących oceny biznesplanu i kryteria ich oceny (elementy, które powinny być brane pod uwagę w trakcie przeprowadzanej oceny);
 - ii. metodologię przyznawania punktacji w ramach poszczególnych kryteriów wraz ze szczegółowym uzasadnieniem;
 - iii. minimalny zakres opisu uzasadniającego ocenę biznesplanu;
 - iv. minimalną liczbę punktów kwalifikujących biznesplan do dofinansowania;
 - v. obowiązek poinformowania uczestników projektu o przyjętych kryteriach oceny biznesplanu (udokumentowany przez podpisanie stosownego oświadczenia);

- vi. mechanizmy postępowania w przypadku wystąpienia rozbieżności w ocenie biznesplanu;
 - vii. obowiązek pisemnego poinformowania na prośbę uczestnika o przyczynach nieprzyznania wsparcia finansowego;
 - viii. opis procedury odwoławczej przewidzianej na etapie przyznania środków finansowych.
- h) wzór umowy o przyznanie środków finansowych zawierający co najmniej następujące elementy:
- i. zobowiązanie Beneficjenta do przekazania środków finansowych na rachunek przedsiębiorstwa,
 - ii. zobowiązanie przedsiębiorstwa społecznego do:
 - działania i wydatkowania środków zgodnie z biznesplanem, stanowiącym załącznik do umowy;
 - utrzymania dofinansowanych miejsc pracy/prowadzenia działalności w formie spółdzielni socjalnej przez okres nie krótszy niż 12 miesięcy od dnia zawarcia umowy o przyznanie środków finansowych;
 - dokonania zakupów towarów lub usług ze środków przyznanych przedsiębiorstwu zgodnie z biznesplanem;
 - rozliczenia otrzymanych środków w terminie wskazanym w umowie, nie dłuższym niż 30 dni kalendarzowych od dnia, w którym nastąpiło zakończenie wykorzystywania przyznanych środków;
 - poddania się kontroli właściwych organów kontrolnych;
 - zwrotu, przyznanych środków wraz z odsetkami ustawowymi naliczonymi od dnia ich otrzymania w terminie 30 dni od dnia otrzymania wezwania Beneficjenta lub właściwego organu kontrolnego, jeżeli:
 - otrzymane środki zostaną wykorzystane niezgodnie z biznesplanem w szczególności w sytuacji gdy zakupiono towary lub usługi nie ujęte w zestawieniu towarów lub usług przewidzianych do zakupienia,
 - przedsiębiorstwo społeczne utworzone w ramach projektu będzie prowadzić działalność przez okres krótszy niż 12 miesięcy od dnia zawarcia Umowy o przyznanie środków finansowych,
 - przedsiębiorstwo społeczne utworzone w ramach projektu zawiesi prowadzenie działalności gospodarczej w okresie 12 miesięcy od dnia zawarcia Umowy o przyznanie wsparcia finansowego,
 - liczba netto miejsc pracy w przedsiębiorstwie społecznym objętym wsparciem ulegnie zmniejszeniu przed upływem 12 miesięcy,
 - złożono niezgodne z prawdą oświadczenia na etapie ubiegania się o środki,
 - naruszy inne istotne warunki umowy.
- i) Wzór umowy o udzielenie podstawowego wsparcia pomostowego zawierający co najmniej następujące elementy:
- i. zasady i warunki otrzymania podstawowego wsparcia pomostowego,
 - ii. okres udzielania podstawowego wsparcia pomostowego obejmującego wsparcie finansowe i usługi doradcze,

- iii. warunki ewentualnego przedłużenia okresu udzielania wsparcia pomostowego (przedłużone wsparcie pomostowe), jednak nie dłużej niż do 12 miesiąca od dnia zawarcia umowy o udzielenie wsparcia pomostowego,
 - iv. całkowitą kwotę pomocy na podstawowe wsparcie pomostowe oraz wysokość miesięcznych rat, numer rachunku bankowego, na który przekazywane będą płatności,
 - v. informacje na temat zasad udzielania pomocy publicznej,
 - vi. informacje na temat sposobu i trybu rozwiązania umowy,
 - vii. zakres i zasady wsparcia doradczo- szkoleniowego.
12. Beneficjent opracowuje powyższe dokumenty na podstawie minimalnego ich zakresu i przedkłada do obowiązkowego zatwierdzenia przez IZ RPO. Powyższe dokumenty podlegają zatwierdzeniu przez IZ RPO w terminie 10 dni roboczych od momentu złożenia. Niezwłocznie po zatwierdzeniu dokumentów przez IZ RPO beneficjent zamieszcza je na swojej stronie internetowej.